

Küreselleşmenin Ölçülmesi: Bir Literatür İncelemesi¹

Mehmet Ali Demir²

Harun Yakışık³

Özet

Ekonomik, politik, kültürel ve toplumsal olmak üzere küresel çapta çeşitli unsurların entegrasyonunu içeren, karmaşık ve çok boyutlu bir yapıya sahip olan küreselleşmenin ölçülmesi güçlü ve hemen hemen her şeyi içeren endeksler gerektirmektedir. Ancak küreselleşme endeksleri, olguyu ölçmek için çok boyutlu bir yaklaşım benimsemeleri veya benimsememeleri nedeniyle farklılık göstermektedir. Bunun yanı sıra, dikkate alınacak boyutların seçimi, endeksin oluşturulmasında kullanılan göstergeler, göstergelerin kendilerine verilen ağırlıklar ve bunların bir araya getirildiği teknikler de her küreselleşme endeksinde farklı şekilde ele alınmaktadır. Bu çalışmanın amacı da küreselleşmeyi değerlendirmede çok boyutlu yaklaşımı benimseyen küreselleşme endekslerinin yöntemlerine, bileşenlerine ve etkinliklerine özel vurgu yaparak kapsamlı bir incelemesini ve bu endekslerin karşılaştırmasını ortaya koymaktır. A.T. Kearney/Dış Politika Küreselleşme Endeksi, KOF Küreselleşme Endeksi ve Maastricht Küreselleşme Endeksi dahil olmak üzere çeşitli çok boyutlu temel küreselleşme endeksleri kapsamlı bir şekilde ele alınmakta ve her endeks ticaret ve yatırım hareketleri, teknolojik bağlantılılık, siyasi katılım ve kültürel alışveriş gibi küreselleşmenin çeşitli etki ve yansımalarını kapsama kapasitesine göre değerlendirilmektedir. Bu çalışma ayrıca küreselleşme endekslerinin güçlü yanlarını ve sınırlamalarını da ele alarak küreselleşmenin sürekli değişen ve karmaşık yapısını ortaya çıkaran ölçümler oluşturmanın zorluklarına ışık tutmaktadır.

- 1 Bu çalışma Prof. Dr. Harun YAKIŞIK danışmanlığında 2024 yılında sunulan/tamamlanan “Yükselen Piyasa Ekonomilerinde Küreselleşmenin Enerji Üretimi Üzerine Etkilerinin Çok Boyutlu Panel Veri Modelleri ile Analizi” başlıklı doktora tezinden türetilmiştir.
- 2 Dr. Öğretim Üyesi, Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümü, malidemir@karatekin.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-0992-347X
- 3 Prof. Dr., Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümü, haruny@karatekin.edu.tr, ORCID ID: 0000-0001-9542-1614

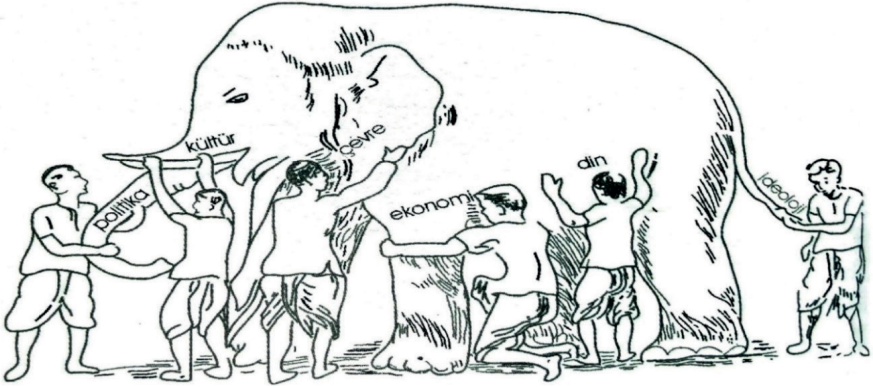
1. Giriş

Bugün dünyanın tartıştığı konuların başında küreselleşme gelmektedir (Kaya ve Aydemir, 2011, s.15). Küreselleşme kavramının, ilk kez McLuhan'ın 1962 yılında sosyoloji içerikli bir çalışmasında 'küresel köy' terimini kullanmasıyla ilk kez dile getirildiği iddia edilmektedir. McLuhan'a göre, elektronik kitle iletişim araçlarının hızlı bir şekilde gelişmesi, zaman-mekân sınırlandırılmasını ortadan kaldırmakta ve sosyal kültürün yaygınlaşmasına katkıda bulunmaktadır. Ortaya çıkan bu pozitif durum, içinde bulunduğumuz evreni küresel bir köye dönüştürmektedir (Cebeci, 2011, s. 361). Ancak McLuhan'ın çalışmasında bahsettiği küreselleşme kavramı 20 yıl sonra Amerikalı ekonomi profesörü Theodore Levitt'in Mayıs 1983'te Harvard Business Review dergisinde yayınladığı "Pazarların Küreselleşmesi" isimli makalesiyle birlikte yaygın olarak itibar görmüş, iş ve ekonomi çevrelerinde dile getirilmeye başlanmıştır (Arslan, 2016, s. 64).

Günümüzde ise küreselleşme kavramı hem akademik çalışmalarda hem de tartışma ortamlarında kendinden sıkça söz ettirmeyi başarmakta ve yediden yetmişe herkesin diline pelesenk olmaya devam etmektedir. Küreselleşme bir süreç, değişken ve dinamik bir yapı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir başka ifadeyle, dünyanın farklı bölgelerinde ikamet edenler, toplumsal yapılarıdaki ve kültürel alanlardaki bu dönüşümden çok farklı şekillerde etkilenmektedir. Bir bakıma küreselleşme dünyanın farklı alanlarına yayılmakta ve bu alanlarda ekonomik, sosyal, kültürel, ideolojik olarak bütün yapıyı nüfuzu altına almaktadır. Bu nedenle de küreselleşmenin ortaya çıkmasına öncülük eden toplumsal süreçler, çeşitli akademisyenler ve yorumcular tarafından farklı ve çoğunlukla da çelişkili şekilde analiz edilmeye çalışılmakta ve ortak bir sonuca varılamamaktadır. Hem popüler hem de akademik camiadaki araştırmacılar, küreselleşme kavramının açıklanması hususunda farklı görüşte olmalarının yanı sıra, küreselleşme kavramının tanımı, tarihsel süreci, derecesi, boyutları, etkisi, izlediği yol ve politika sonuçları açısından da bir görüş birliği içerisinde değillerdir. Ortaya çıkan bu çok boyutluluktan hangisinin küreselleşme kavramının özünü kapsadığı konusunda geçmişten gelen bir akademik tartışma bulunmaktadır. Bu durum tam olarak da Steger'in (2020) çalışmasında bahsettiği fil ve kör adamlar kıssasının postmodern bir durumunu karşımıza çıkarmaktadır. Bazıları (Dickens, 1992; Harris, 1993; Winham, 1996) küreselleşmenin ekonomik faaliyetler olduğunu iddia etse de bazı araştırmacılar (Kongar, 1997; Giddens, 2000) ise siyasi, çevresel, ideolojik ve hatta kültürel yönleri tanımlanmaktadır.

Şekil 1, küreselleşme araştırmacılarının küreselleşmeyi tanımlarken faydalandıkları fil örneğini göstermektedir. Her disiplin küreselleşme tanımını

kendi metodolojisi içerisinde tanımlamaktadır. Şekilde vurgulanan Steger'in (2020) çalışmasında da belirttiği kıssadaki kör adamlar gibi, küreselleşmeyi tanımlarken dokundukları yerin küreselleşme olduğunu belirtmeleridir. Bu durum da küreselleşmenin kendisinden bahsedilen sorunun tek önemli yönünü doğru olarak tanımlama konusunda bireyleri bütünüyle olmasa da kısmen haklı duruma getirmektedir. Bununla beraber, araştırmacıların düşüncelerinde ortaya çıkan benzer hata, karmaşık bir sisteme sahip olan küreselleşme olgusunu, kendi ilgi alanlarına göre tek bir kapsamda değerlendirme biçimindeki dogmatik girişimlerdir. Küreselleşme tek bir süreçten ziyade çok boyutlu bir kavram olup, aynı anda ve çeşitli düzeylerde düzensiz bir şekilde gerçekleşmekte ve tüm bu boyutların karşılıklı etkileşim halinde olduğu süreçler dizisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu karşılıklı olarak ortaya çıkan etkileşimleri ve bağımlılıkları, farklı renklerden oluşan ve birbiri içerisine geçmiş bir resim tablosuna benzetmek yanlış olmayacaktır. Bu nedenlerle de küreselleşme kavramı hem popüler hem de akademik yazında herkes tarafından kabul edilebilecek ortak bir kavram açıklamasına sahip değildir (Steger, 2020, ss.33-35).

Şekil 1: Küreselleşme Araştırmacıları ve Fil

Kaynak: Steger, 2020, s. 34

Martens vd. (2014), küreselleşmeyi ölçmenin ne kadar önemli olduğuna vurgu yapmaktadır. Onlara göre, küreselleşmeyi ölçmek, küreselleşmenin etkilerini ve politikada nasıl ele alınması gerektiğini ortaya koyma açısından büyük fayda sağlamaktadır. O halde soru, hangi göstergelerle, hangi analiz birimine/birimlerine karşı ve hangi denklemler aracılığıyla neyin ölçüleceğidir? Açıkçası, bu sorulara verilen farklı cevaplar çok farklı hesaplamalar üretebilmektedir (Martens vd., 2014, s. 2).

Bu çalışmanın amacı küreselleşmeyi değerlendirmede çok boyutlu yaklaşımı benimseyen küreselleşme endekslerinin yöntemlerine, bileşenlerine ve etkinliklerine özel vurgu yaparak kapsamlı bir incelemesini ortaya koymaktır. A.T. Kearney/Dış Politika Küreselleşme Endeksi, KOF Küreselleşme Endeksi ve Maastricht Küreselleşme Endeksi dahil olmak üzere çeşitli ve çok boyutlu temel küreselleşme endeksleri kapsamlı bir şekilde ele alınmakta ve her endeks ticaret ve yatırım hareketleri, teknolojik bağlantılılık, siyasi katılım ve kültürel alışveriş gibi küreselleşmenin çeşitli yönlerini kapsama kapasitesine göre değerlendirilmektedir. Bu çalışma endekslerin güçlü yanlarını ve sınırlamalarını ele almakla kalmamakta aynı zamanda çalışmada ele alınan küreselleşme endekslerinin bir karşılaştırmasına da ışık tutmaktadır. Böylece gelecekte küreselleşme sebebiyle ortaya çıkabilecek olan yeni boyutlara politika yapıcılar, hükümetler, şirketler ve küreselleşme araştırmacıları kolaylıkla entegre olabilecektir. Küreselleşmenin ölçülmesinde kullanılan endeksler konulu araştırmalara bakıldığında uluslararası literatürde bu konuda yapılmış çalışma (Caselli, 2012) bulunsa da küreselleşmenin ölçülmesinde kullanılan endekslerin ele alındığı çalışmalara ulusal literatürde rastlanılmamıştır. Bu nedenle yapılan bu çalışmanın ulusal literatüre katkı sağlaması, ulusal literatürdeki boşluğun doldurulması ve literatüre bir çeşitlilik katacağı öngörülmektedir.

Çalışmanın ilerleyen bölümünde küreselleşmenin kavramsal bir çerçevesi sunulacak, ardından küreselleşmenin ölçülmesinde kullanılan A.T. Kearney/ Dış Politika Küreselleşme Endeksi (KFP Endeksi), Küreselleşme ve Bölgeselleşme Araştırmaları Merkezi (CSGR) Küreselleşme Endeksi, Maastricht Küreselleşme Endeksi (MGI) ve KOF Küreselleşme Endeksi, Küresel Endeks (Global Index), Yeni Küreselleşme Endeksi (NGI) ve Ernst& Young / EIU Küreselleşme Endeksine ait boyutlar, değişkenler ve göstergeler hakkında bilgiler verilecek, küreselleşme endekslerinin bir karşılaştırması yapılacak ve sonuç bölümüyle çalışma nihayete erdirilecektir.

2. Küreselleşme Kavramı

Popülaritesi çok fazla olan bu kavram, ulusal ve uluslararası araştırmacılar tarafından uzun bir süredir açıklanmaya çalışılmaktadır. Bu çalışmalar incelendiğinde küreselleşmeyi farklı yönlerden tanımlayan birçok çalışmaya rastlamak mümkündür. Örneğin Kepenek'e (1990, s.26) göre küreselleşme bilimsel ve teknolojik alanlarda ortaya çıkan devasa ilerlemelerin bir sonucu olarak, kapitalist düzenin içinde olduğu niteliksel dönüşümdür. Başka bir çalışmada Winham (1996, s.37) küreselleşmenin daha çok ekonomik boyutuna odaklanarak yaptığı tanımda küreselleşmeyi uluslararası ticaretin tüm dünyaya yayılması, parasal akışların sınırlar ötesine taşınması, şirketlerin

birleşmeleri sebebiyle çok uluslu şirketlerin ortaya çıkması ve hızlı bir şekilde büyümesi olarak betimlemektedir. Kutlu (1998, s.175) ise küreselleşmeyi uluslararası süreçlerin tamamlandığı, küresel ölçekte üretim ve tüketimin planlandığı, uluslararası kuruluşlar tarafından serbest piyasa koşullarının belirlenip denetlendiği ve kurulların uluslararası bir anlayışla iş birliği yaptığı bir sistem olarak tanımlamaktadır. Bayar (2008, s.25) ise daha farklı bir perspektiften bakarak küreselleşmeyi dünyanın farklı noktalarında ikamet eden bireyler, toplumlar ve devletler arasındaki haberleşme ve etkileşim seviyesinin karşılıklı bağımlılık kavramı çerçevesinde daha yaygın hale gelmesi olarak ifade etmektedir. Bir diğer çalışmada Vujakovic (2010, s.5) küreselleşmeyi ekonomiler, toplumlar ve uluslar arasında uzak mesafelerden artan etkileşim ve karşılıklı bağımlılık süreci olarak tanımlarken, Steger (2020, s.31) çok boyutlu bir yapısal özellik gösterdiğini ifade ettiği küreselleşmeyi dünya ölçeğindeki toplumsal karşılıklı bağımlılıkları ve mübadeleleri ortaya çıkaran, arttıran, popüler hale getiren toplumsal süreçlerin çok boyutlu kümesidir diye ifade etmektedir.

Bazıları için küreselleşme, kapitalizmin çöküşünü ifade etmekten, bazıları için ise ekonomik sürecin ilerlemesini sağlamaktadır. Somut anlamda herkes küreselleşmenin etkilerini hissetmekteyken, soyut anlamda ise hayalet gibi dolaştığı için kimse ona bir şey yapamamaktadır. Geleneği yıkmak ve her şeye sahip olmak küreselleşmenin uzmanlık alanı olarak görülmektedir. Küreselleşme kavramı, dünya çapında sosyal, ekonomik, siyasi ve kültürel ilişkilerin güçlendirilmesi olarak tanımlanmaktadır (Kartal, 2007, s. 61).

Başlangıçta çok az ilgi gören ve ekonomistlerin yayınlarıyla sınırlı kalan küreselleşme kavramı, uzun bir süre sadece mevcut durumu teşhis etmek için kullanılan bir terimdir. Bu kavram, 1990'lardan bu yana inanılmaz bir ivme kazanmıştır. Birçok dilin sözlüğüne dâhil edilmiştir. Çeşitli bilim dalları tarafından üst kategori haline getirilmiştir. Küreselleşme, küresel tarih ya da küresel kapitalizm üzerine akademik yazın her geçen gün artmaktadır. Küreselleşmeye olan bu ilgi, aslında düşüncenin zayıflığının bir işaretinden daha fazlasını göstermektedir. Kavram kuşkusuz hak ettiği yeri doldurmakta ve bu çağa adını vermektedir. Küreselleşme çok boyutlu ve geniş kapsamlı bir kavramdır. Birçok insanın deneyimleriyle ilişkilidir. Bir yandan, tüketim ve iletişim yoluyla, tüm dünya fiilen zengin ülke insanların evlerine taşınmıştır. Öte yandan, 'Doğu Bloku' dünyasının çöküşüyle birlikte, tüm dünya birleşik bir Batı ve modern yaşam biçiminin etkisi altına girmiştir. Ekonomik açıdan bakıldığında, piyasa güçlerinin bir yandan devlet müdahalesi diğer yandan iletişim ve bilgi işleme alanlarındaki teknolojik yeniliklerden kurtulması, dünya çapında arz ve talebin etkili olduğu pazarlar yaratmış gibi görünmektedir (Osterhammel ve Petersson, 2019, ss. 7-8).

1960'larda ilk ortaya çıkışından bu yana, küreselleşme terimi hem popüler hem de akademik literatürde süreçleri, durumları, sistemleri, güçleri ve zaman dilimlerini tanımlamak için kullanılmıştır. Küreselleşme kavramının, mevcut sosyal durumu küresel bir duruma dönüştüren sosyal süreci tanımlamak için kullanılması gerektiği ileri sürülebilir. Bu nedenle, küreselleşmenin merkezinde, insanların birbirleriyle etkileşim biçimlerinde meydana gelen değişiklikler yer almaktadır. Aslında, küreselleşmenin gerçekleştiğine dair genel ifade, üç önemli bilgiyi içermektedir. İlki, 16. yüzyıldan itibaren yavaş yavaş ortaya çıkan modern çağdan giderek uzaklaşmakta olduğumuz durumu ifade etmektedir. İkincisi, yeni bir küreselleşme durumuna (postmodern) doğru ilerlemekte olduğumuzdur. Üçüncüsü, henüz buraya ulaşamadığımız gerçeğidir. Küreselleşmenin tartışmalı bir terim olarak kalmasının nedenlerinden biri, bilim insanları arasında, küreselleşmenin hangi sosyal süreçlerin özünü oluşturduğu konusunda bir uzlaşmaya varılmamış olmasıdır. Ancak bu kadar farklı bakış açılarına rağmen, araştırmacıların küreselleşme sürecinin ana özelliklerini belirlemeye yönelik farklı girişimlerinde belirli bir tematik örtüşmeyi gözlemlemek mümkündür. Örneğin bazı araştırmacıların küreselleşme tanımlarını incelediğimizde, küreselleşmenin temelini oluşturan dört farklı özelliği ortaya koydukları görülebilmektedir. Birincisi; küreselleşme, coğrafi, siyasi ve kültürel sınırları aşan yeni sosyal ağların ve faaliyetlerin ortaya çıkmasını ve yayılmasını içermektedir. İkincisi; sosyal ilişkilerin, faaliyetlerin ve karşılıklı bağımlılıkların genişlemesini ve yayılmasını içermektedir. Bugün, finansal piyasalar tüm dünyaya yayılmıştır ve elektronik ticaret günün her saatinde gerçekleşmektedir. Tüm kıtalarda ortaya çıkan devasa alışveriş merkezleri, farklı ülkelerde üretilen parçalar da dâhil olmak üzere dünyanın her yerinden tüketicilere satın alma fırsatları sağlamaktadır. Üçüncüsü; küreselleşme, Antony Giddens'in tanımında belirttiği gibi, dünya çapında artan sosyal ilişkiler, yerel olayların uzakta olanları ve uzak olanları şekillendirdiği anlamına gelmektedir. Giddens burada sosyal mübadelelerin ve faaliyetlerin yoğunlaşmasını ve hızlanmasını ima etmektedir. Uydular, kullanıcılara uzaktaki olayların gerçek zamanlı görünümünü sağlamaktadır. Çünkü internet, saniyeler içinde verilerin bir yerden diğer yere aktarılmasına imkan tanımaktadır. Dördüncüsü; Roland Robertson'un tanımında vurguladığı gibi karşılıklı sosyal ilişkilerin ve bağımlılıkların ortaya çıkması, yayılması ve güçlendirilmesi yalnızca nesnel, maddi düzeyde gerçekleşmemekte, insan bilincinin öznel yüzeyini de kapsamaktadır (Steger, 2020, ss. 24-31).

3. Küreselleşmenin Ölçülmesi

Küreselleşme, çağdaş insanlığı ilgilendiren en önemli süreçlerden biridir ve en az 20 yıldır, sosyal bilimler tarafından en kapsamlı şekilde incelenen olgulardan biri olmaktadır. Bu nedenle, küreselleşme hakkında her zamankinden daha fazla miktarda bilgi elde etmek amacıyla çok sayıda araştırmacı ve kurum, sürecin kapsamı, özellikleri ve etkileri hakkında ampirik içgörü sağlayan gösterge arayışına girmektedir. Bunun bir sonucu olarak, küreselleşme ile ilgili olarak Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) tarafından oluşturulan Ekonomik Küreselleşme Göstergelerinin (OECD, 2005) ön plana çıktığı ve her geçen gün küreselleşmenin ekonomik yönlerine odaklanan çeşitli istatistiksel veri tabanlarının oluşturulduğu görülmektedir. Fakat bazı akademisyenler, bir bütün olarak küreselleşme süreci için sentetik bir ölçü geliştirmeye çalışarak sektörel ve ayrıştırılmış bilgileri toplama ve harmanlama işinin ötesine geçmeye çalışmaktadır. Ancak bu girişimin, en az iki nedenden dolayı gerçekleşme olasılığının oldukça zor olduğu görülmektedir. Birincisi, küreselleşmenin toplumsal hayatın hemen her boyutunu etkileyen son derece karmaşık ve çok boyutlu bir olgu olmasıdır. Kavram başlangıçta geniş anlamda iktisat alanında çalışan bilim insanları nedeniyle belirli bir geçerlilik kazanmış ve sonuç olarak neredeyse tamamen ekonomik bir kavram olarak kabul edilmektedir. Ancak sonraki yıllarda diğer disiplinlerde özellikle de siyaset bilimi ve sosyoloji alanlarında çalışan bilim insanlarının benzer çalışmaları yer almaktadır (Featherstone, 1990; Robertson, 1992; Axford, 1995; Held, 1995; Waters, 1995). Bugün, birçok araştırmacının çabaları sayesinde, küreselleşmenin ekonomik, politik ve kültürel en az üç temel boyutu olduğu konusunda önemli bir fikir birliği bulunmakta ve bunlar tek bir ölçüm aletine tabi tutulması çok zor olan boyutlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Tatmin edici bir küreselleşme ölçüsü oluşturmanın bu kadar zor olmasının ikinci nedeni, konuyla ilgili çok sayıda bilimsel çıktıya rağmen, küreselleşmenin gerçekte ne olduğuna dair yaygın olarak tanınan ve kabul edilen bir tanımının bulunmamasıdır. Üzerinde genel bir uzlaşma eğilimi olan belirli unsurlar dışında, benimsenen çeşitli yaklaşımlar hâlâ derinden tartışılmaktadır. Bu iki nedenden dolayı, küreselleşme sürecini ölçmek için tasarlanmış herhangi bir araç ancak kısmi olabilmekte ve sürecin yalnızca bazı yönlerini diğerlerinden daha fazla ön plana çıkarmaktadır. Bazı güçlü yönleri olduğu gibi bazı zayıf yönleri de bulunmakta ve bu yüzden de bilim camiasının sadece bir bölümünün mutabakatını kazanmaktadır (Caselli, 2008, ss. 384-385).

Küreselleşmenin nedenlerinin, içeriğinin ve sonuçlarının nesnel olarak değerlendirmesi, çağdaş araştırma ve politika için kilit bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Önemli ekonomik, sosyal ve politik analizler veri

gerektirmekte ve küreselleşme endeksleri somut veriler sağlamak için umut verici bir araç olarak görülmektedir. Mevcut küreselleşme endeksleri, akademik araştırma, iş analizi, kitle ve özel medya ve kamu politikası dâhil olmak üzere çeşitli alanlarda kullanılmaktadır. Endekslerin bu ciddi şekillerde ve önemli sonuçlarla kullanıldığı göz önüne alındığında, ontoloji, epistemoloji ve metodolojilerini eleştirel incelemeye tabi tutmak daha da önemli hale gelmektedir (Martens vd., 2014, s. 2).

21. yüzyılın ilk on yılı, küreselleşme süreçlerini ölçmek için çok sayıda aracın geliştirilmesine tanık olmuştur. 2000 yılından bu yana, bir dizi araştırma, küreselleşmeyi bileşik bir endekle ölçmeye çalışmaktadır. Bu türden ilk girişim olan A.T. Kearney/Dış Politika Küreselleşme Endeksi, 2001 yılında başlatılmış ve hesaplamalarına 2006 yılına kadar devam etmiştir. 2002’de KOF Küreselleşme Endeksi, bugüne kadar devam eden ikinci bir ana ölçüm çalışması olarak ortaya çıkmıştır. Warwick Üniversitesi’ndeki Küreselleşme ve Bölgeselleşme Araştırmaları Merkezi (CSGR), 2002–2004 yıllarını kapsayan bir küreselleşme endeksi üretmiştir. Maastricht Küreselleşme Endeksi (MGI) 2008’de ortaya çıkmıştır ve iki yıl sonra Yeni Küreselleşme Endeksi önerilmiştir. Daha yakın zamanlarda ise Kişiyeye Dayalı Küreselleşme Endeksi (PBGI) önerilmiştir (Martens vd., 2014, s. 2). Bu endeksler, üzerinde buldukları küreselleşme kavramının farklı yorumlarından dolayı, pek çok açıdan birbirinden farklı araçlardır. Bu bağlamda, bir yanda küreselleşmenin çok boyutlu doğasını yakalamaya çalışan endeksler ile diğer yanda sürecin yalnızca bir boyutuna odaklanan endeksler arasında bir ilk ayırım yapılabilmektedir.

Çok boyutluluğun küreselleşmenin en karakteristik özelliklerinden biri olduğu düşünüldüğünde, bu çalışmada sadece çok boyutlu yaklaşımı benimseyen küreselleşme endekslerine yer verilecektir. Ancak, küreselleşme endeksleri, olguyu ölçmek için çok boyutlu bir yaklaşım benimsemeleri veya benimsememeleri nedeniyle farklılık göstermektedir. Bunun yanı sıra, dikkate alınacak boyutların seçimi, endeksin oluşturulmasında kullanılan göstergeler, göstergelerin kendilerine verilen ağırlıklar ve bunların bir araya getirildiği teknikler de her bir küreselleşme endeksinde farklı şekilde ele alınmaktadır. Küreselleşmeyi ölçmek için bugüne kadar yapılan girişimleri birbirinden ayıran bir başka özellik ise bunların esasen düzensiz olup olmadığı veya tersine, kullanılan araçların zaman içinde birleştirilip birleştirilmediğidir (Caselli, 2013, s.1).

Bundan sonraki süreçte küreselleşmenin ölçülmesinde kullanılan A.T. Kearney/ Dış Politika Küreselleşme Endeksi (KFP Endeksi), Küreselleşme ve Bölgeselleşme Araştırmaları Merkezi (CSGR) Küreselleşme Endeksi,

Maastricht Küreselleşme Endeksi (MGI) ve KOF Küreselleşme Endeksi, Küresel Endeks (Global Index), Yeni Küreselleşme Endeksi (NGI) ve Ernst&Young / EIU Küreselleşme Endeksi hakkında bilgi verilecektir.

3.1. A.T. Kearney/Dış Politika Küreselleşme Endeksi (KFP Küreselleşme Endeksi)

A.T. Kearney dış politika küreselleşme endeksi daha geniş bir endekstir ve muhtemelen küreselleşmenin en yaygın olarak bilinen ölçüsüdür. Buna ek olarak, birçok alternatif küreselleşme endeksi, karşılaştırma ölçütü olarak KFP Küreselleşme endeksini kullanmaktadır. KFP küreselleşme endeksi ilk olarak 2001'de yayınlanmıştır. Bu küreselleşme endeksi, 2004 yılı versiyonunda 14 göstereyi içeren ve 62 ülkeyi kapsayan bir endeks olarak ön plana çıkmaktadır (Caselli, 2008, s. 388). KFP Küreselleşme endeksi nispeten az sayıdaki ülke, dünya GSYİH'sinin yüzde 96'sını ve dünya nüfusunun ise yüzde 84'ünü oluşturmaktadır. 2007 yılı versiyonunda KFP Küreselleşme Endeksi bir önceki versiyona göre fazladan 10 ülkenin yer aldığı toplam 72 ülke için hesaplanmıştır. Hesaplanmaya dahil edilen ülkeler dünya GSYİH'sinin yüzde 97'sine ve dünya nüfusunun ise yüzde 88'ine tekabül etmektedir (Caselli, 2012, s. 39). KFP küreselleşme endeksi dört temel küreselleşme boyutu üzerine inşa edilmiştir. Bunlar ekonomik bütünleşme, kişisel iletişim, teknolojik bağlantı ve siyasal katılımıdır.

Tablo 1: A.T. Kearney Küreselleşme Endeksi (KFP Küreselleşme Endeksi)

Boyutlar	Değişkenler	Göstergeler
Ekonomik Bütünleşme	Ticaret	İhracat ve ithalatın ülkenin GSYİH'sine bölümü
	Doğrudan Yabancı Yatırım	Doğrudan yabancı yatırım girişleri ve çıkışlarının ülkenin GSYİH'sine bölümü
Kişisel İletişim	Telefon	İç ve dış telefon görüşme süresinin ülke nüfusuna bölümü
	Seyahat	Yurt içi ve yurt dışı ziyaretçi sayısının ülke nüfusuna bölümü
	Havale ve kişisel transferler	Sınır ötesi transferler ve kişisel transferlerin (işçi havaleleri, çalışanlara yapılan tazminatlar ve diğer kişiden kişiye ve hükümet dışı transferler dâhil) ülkenin GSYİH'sine bölümü
Teknolojik Bağlantı	İnternet kullanıcıları	İnternet kullanıcıları sayısının ülke nüfusuna bölümü
	İnternet ana bilgisayarları	İnternet ana bilgisayarları sayısının ülke nüfusuna bölümü
	Güvenli sunucular	Şifreli işlemlerin gerçekleştirildiği güvenli sunucu sayısının ülke nüfusuna bölümü

Siyasal Katılım	Üyelikler	Çeşitli temsilcilik üyelikleri
	Uluslararası organizasyonlar	Uluslararası kuruluş sayısı
	BM barış gücüne katkılar	Ağırlıklı ortalama mali katkının ülkenin GSYİH'sine bölümü
	Misyonlar	Toplam nüfus içerisindeki personel sayısı
	Çok taraflı anlaşmaların onaylanması	Seçilmiş çok taraflı anlaşmaların onaylanması (mutlak sayı)
	Devlet transferleri	Devlet transfer ödemeleri miktarının ülkenin GSYİH'sine bölümü

Kaynak: Caselli, 2008, s.389

3.2. Küreselleşme ve Bölgeselleşme Araştırmaları Merkezi (CSGR) Küreselleşme Endeksi

Küreselleşme ve Bölgeselleşme Araştırmaları Merkezi (CSGR) 1997 yılında İngiltere'nin Warwick Üniversitesi'nde Ben Lockwood ve Michela Redoano tarafından kurulan bir merkezdir. Bu merkez, küresel düzenin değişen doğası ile küresel ve bölgesel analiz düzeyleri arasındaki ilişki üzerine en son araştırmaları iletirmek için kurulmuştur. CSGR Küreselleşme Merkezi, Avrupa'nın küreselleşme ile ilgilenen en büyük akademik merkezi ünvanına sahiptir. CSGR Küreselleşme Merkezi'nin temel odak noktalarından biri, çağdaş politika tartışmalarını bilgilendiren ve büyük küresel ve bölgesel meseleler hakkında kamuoyunun anlaşılmasına katkıda bulunan etkili ve yenilikçi akademik araştırmalar üretmektir. CSGR çalışmaları küreselleşme ve bölgeselleşmenin tanımı, ölçümü, etkileri ve politika sonuçları gibi konular üzerinde duran çok disiplinli bir projedir. Daha ayrıntılı olarak, CSGR araştırmalarının çoğu, uluslararası mali krizler, vergi rekabeti, küresel ve bölgesel yönetim kurumlarının gelişimi, küreselleşmenin sosyal boyutu, sosyal hareket direnci gibi sorulara odaklanmaktadır. Merkez, küresel ve bölgesel zorluklara ilişkin kamuoyunu bilgilendiren yenilikçi araştırmalar üretmeyi amaçlamamaktadır. CSGR Küreselleşme Endeksi, ülkeler için küreselleşmenin ekonomik, sosyal ve politik boyutlarını 1982'den 2004'e kadar yıllık bazda ölçmekte ve bunları genel bir küreselleşme endeksinde birleştirmektedir. Bu boyutların her birine karşılık gelen en az üç, en fazla dokuz değişken olmak üzere toplam 16 değişkene ait gösterge bulunmaktadır. CSGR küreselleşme endeksi ekonomik, sosyal ve politik alt endeksleri ile hem zaman içinde hem de ülkeler arasında tutarlı olacak şekilde yapılandırılmıştır. Her yıl ve her ülke için aynı değişkenler indeksi hesaplamak için kullanılmakta ve değişkenler zaman ve ülkeler arasında

karşılaştırılabilir olacak şekilde normalleştirilmektedir. Ele alınan son yıl olan 2004'e atıfla, genel küreselleşme endeksi 103 ülke için hesaplanmıştır. CSGR küreselleşme endeksi aynı zamanda küreselleşme ile ekonomik büyüme, eşitsizlik ve hükümet harcamaları gibi temel ekonomik faktörler arasındaki ilişkinin incelenmesini de sağlamaktadır (Caselli, 2012, ss. 39-46).

Tablo 2: CSGR Küreselleşme Endeksi

Boyutlar	Alt boyutlar	Değişkenler	Göstergeler
Ekonomik küreselleşme		Ticaret	Mal ve hizmet ihracat ve ithalatının toplamının ülkenin GSYİH'sine oranı
		Doğrudan Yabancı Yatırım	Doğrudan yabancı yatırım girdi ve çıktılarının toplamının ülkenin GSYİH'sine oranı
		Portföy yatırımları	Portföy yatırımları girdi ve çıktıları toplamının ülkenin GSYİH'sine oranı
		Gelir	Yurt içinde yerleşik olmayan işçilere ödenen çalışan tazminatı ve yurt içinde yerleşiklerin sahip olduğu yabancı varlıklardan elde edilen yatırım geliri ile yurt dışında çalışan yerleşik işçilere ödenen çalışan tazminatı ve yabancı yerleşiklerin sahip olduğu yurt içi varlıklardan elde edilen yatırım gelirlerinin ülkenin GSYİH'sine oranı
Sosyal küreselleşme	İnsanlar	Dış Akış	Yabancı nüfusun toplam nüfusa oranı
		Dış akış	Yabancı nüfus girişinin toplam nüfusa oranı
		İşçi dövizleri	İşçi dövizlerinin GSYİH oranı
		Turistler	Turist sayısının toplam nüfusa oranı
	Fikirler	Telefon çağrıları	Kişi başına uluslararası arama (dakika)
		İnternet kullanıcıları	İnternet kullanıcılarının nüfusa oranı
		Filmler	İhraç ve ithal edilen film sayısı
		Kitaplar ve dergiler	Kişi başına ithal ve ihraç edilen kitap ve dergilerin toplam değeri (ABD Doları)
		Posta	Kişi başına gönderilen ve teslim edilen uluslararası mektup sayısı
Politik küreselleşme		Elçilikler	Ülkedeki yabancı büyükelçilik sayısı
		BM misyonu	Ülkenin katıldığı BM barışı koruma operasyonlarının sayısı
		Organizasyonlar	Uluslararası kuruluşlara üyelik sayısı

Kaynak: Caselli, 2008, s.392

3.3. Maastricht Küreselleşme Endeksi (MGI)

Başlangıçta Değiştirilmiş Küreselleşme Endeksi olarak adlandırılan Maastricht Küreselleşme Endeksi (MGI), Pim Martens ve Daniel Zywiets tarafından 2006 yılında geliştirilmiştir. MGI, küreselleşmenin politik, ekonomik, sosyo-kültürel, teknolojik ve ekolojik beş boyutuna atıfta bulunan 11 değişkene ait göstergelyi bir araya getirerek hesaplanmaktadır. Özellikle bu endeksin en belirgin özelliği, küreselleşmenin ekolojik boyutunu dikkate alması ve siyasi boyutta ise silah ticaretine ilişkin bir gösterge içermesidir (Caselli, 2012, s. 65). MGI'nın bir amacı, sürdürülebilir kalkınmanın kapsamını da dahil etmek suretiyle mevcut küreselleşme analizlerini genişletmektir. Bu endeks 11 farklı değişkene ait göstergeyle toplam 117 ülkeyi kapsamakta ve KFP endeksini verilerin incelenmesi, değişkenlerin seçimi, değişkenlerin ağırlıkları ve sonucun yorumlanması gibi bir dizi noktada değiştirmektedir.

Tablo 3: Maastricht Küreselleşme Endeksi (MGI)

Kategori	Değişken Adı	Değişken Tanımı
Küresel siyaset	Elçilikler	Ülkedeki büyükelçilik ve yüksek komisyon sayısı
	Kuruluşlar	Uluslararası kuruluşlara üye sayısı
Organize Şiddet	Askeri	Askeri harcamaların payı olarak konvansiyonel silah ticareti
Küresel Ticaret	Ticaret	Mal ve hizmet ithalatı ve ihracatının toplamının GSYİH içerisindeki payı
Küresel Finans	Doğrudan Yabancı Yatırım	Brüt doğrudan yabancı yatırımın GSYİH içerisindeki payı
	Sermaye	Brüt özel sermaye akışının GSYİH içerisindeki payı
Hareket Halindeki İnsanlar	Göçmenler	Yabancı uyruklu olanların nüfus içerisindeki payı
	Turizm	Kişi başı uluslararası seyahat
Teknoloji	Telefon	Kişi başına dakika cinsinden gelen ve giden uluslararası telefon trafiği
	İnternet	İnternet kullanıcılarının nüfus içerisindeki payı
Çevre	Ekosistem	Küresel hektarlardaki ekolojik açık

Kaynak: Dreher vd., 2008, s.32

3.4. KOF Küreselleşme Endeksi

KOF Küreselleşme Endeksi, ETH Zürich'teki KOF İsviçre Ekonomi Enstitüsü'nden Axel Dreher tarafından geliştirilmiştir. İlk kez 2002'de yayınlanan KOF Küreselleşme Endeksi 2008'de önemli değişiklikler geçirmiştir (Caselli, 2012, s. 46). Bu endeks de olgunun ekonomik, sosyal ve politik olmak üzere üç boyutunu ele almaktadır. Ekonomik küreselleşme, malların, sermayenin (finans) ve hizmetlerin uzun mesafeli akışını içermektedir.

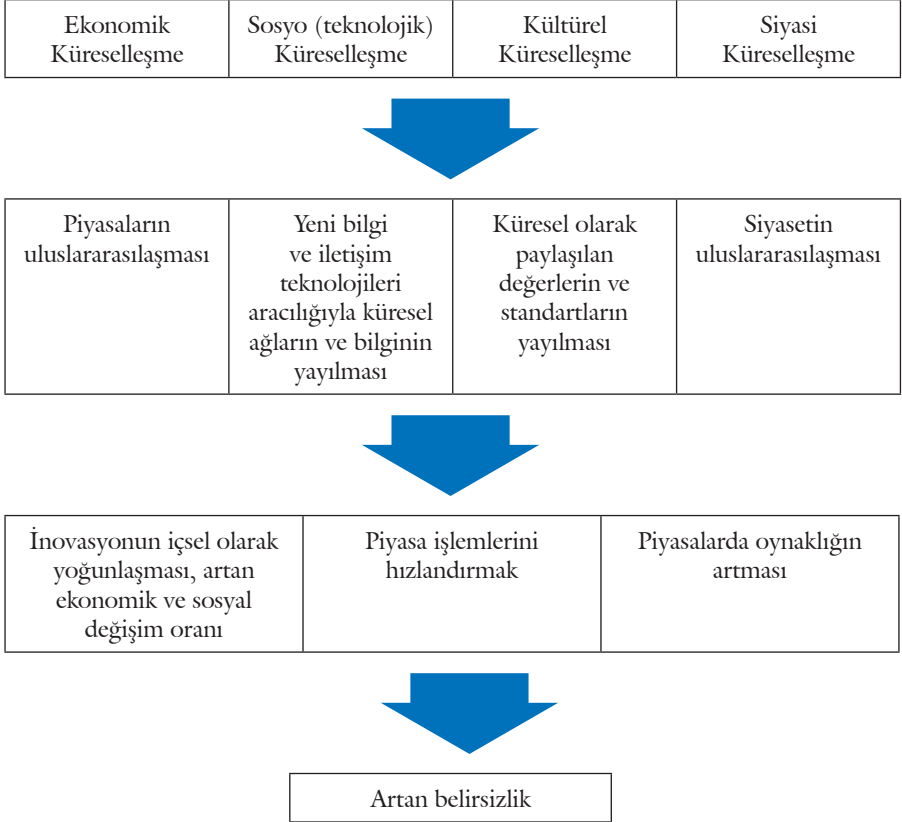
Ekonomik küreselleşme boyutu kendi içerisinde ticari küreselleşme ve finansal küreselleşme olarak iki alt boyuta ayrılmaktadır. Sosyal küreselleşme boyutu ise kişiler arası küreselleşme, bilginin küreselleşmesi ve kültürel küreselleşme olarak 3 alt boyutta incelenmektedir. Sosyal küreselleşme fikirlerin, bilgilerin, imajların ve insanların yayılmasını ifade etmektedir. Sosyal Küreselleşme, kişilerarası küreselleşmeyi (uluslararası ses trafiği, göç, uluslararası turizm, uluslararası öğrenciler, transferler); bilginin küreselleşmesini (kullanılan internet bant genişliği, uluslararası patentler, yüksek teknoloji ihracatı) ve kültürel küreselleşmeyi (kültürel mal ticareti, kişisel hizmet ticareti, uluslararası markalar, McDonald's Restoranları ve IKEA mağazaları) içermektedir (Gygli vd., 2019). Siyasi küreselleşme, hükümet politikalarının yayılmasıdır ve sivil toplum kuruluşları, elçilikleri ve Birleşmiş Milletler barışı koruma misyonlarını kapsamaktadır (Gygli vd, 2019). Siyasi küreselleşmenin hiçbir alt boyutu bulunmamaktadır. 1970 yılından bu yana verilerin kesintisiz bir şekilde hesaplanması küreselleşme endeksleri içerisinde bu endeksi öne çıkaran özelliklerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır (Oluç, 2020, s. 36). 2018 yılında gerçekleştirilen güncelleme ile 43 değişken yardımıyla toplam 209 ülke için KOF küreselleşme endeksi hesaplanmaktadır. Ayrıca, endeksin hesaplanması gerçekte (veya uygulamada) anlamına gelen 'De Facto' ve kanuna göre (veya hukuki olarak) anlamına gelen 'De Jure' olarak gerçekleştirilmektedir. De Facto olarak hesaplanmasında 24 değişken kullanılmaktayken De Jure olarak hesaplanmasında ise 19 değişkene yer verilmektedir.

Tablo 4: 2021 KOF Küreselleşme Endeksi: Yapı, Değişkenler, Ağırlıklar

De Facto Küreselleşme Endeksi	Oran	De Jure Küreselleşme Endeksi	Oran
Ekonomik Küreselleşme	33,3	Ekonomik Küreselleşme	33,3
<i>Ticari Küreselleşme</i>	50,0	<i>Ticari Küreselleşme</i>	50,0
Mal Ticareti	37,1	Ticari Düzenlemeleri	26,2
Hizmet Ticareti	43,4	Ticari Vergiler	27,9
Ticari Ortak Çeşitliliği	19,5	Tarifeler	27,5
		Ticari Anlaşmalar	18,4
<i>Finansal Küreselleşme</i>	50,0	<i>Finansal Küreselleşme</i>	50,0
DYY	26,4	Yatırım Kısıtlamaları	30,6
Portföy Yatırımı	16,8	Sermaye Hesabı Açıklığı	39,0
Uluslararası Borç	28,1	Uluslararası Yatırım Anlaşmaları	30,4
Uluslararası Rezervler	1,3		
Uluslararası Gelir Ödemesi	27,3		
Sosyal Küreselleşme	33,3	Sosyal Küreselleşme	33,3
<i>Kişiler arası Küreselleşme</i>	33,3	<i>Kişiler arası Küreselleşme</i>	33,3
Uluslararası Ses Trafikliği	20,5	Telefon Abonelikleri	39,4
Transferler	22,0	Seyahat Özgürlüğü	32,3
Uluslararası Turizm	21,5	Uluslararası Havaalanları	28,4
Uluslararası Öğrenciler	18,9		
Göç	17,1		
<i>Bilginin Küreselleşmesi</i>	33,3	<i>Bilginin Küreselleşmesi</i>	33,3
İnternet Bant Genişliği	41,4	TV Erişimi	37,5
Uluslararası Patentler	29,2	İnternet Erişimi	42,6
Yüksek Teknoloji İhracatı	29,4	Basın Özgürlüğü	19,9
<i>Kültürel Küreselleşme</i>	33,3	<i>Kültürel Küreselleşme</i>	33,3
Kültürel Mal Ticareti	28,6	Cinsiyet Eşitliği	23,1
Kişisel Hizmet Ticareti	24,7	Beşerî Sermaye	41,6
Uluslararası Markalar	8,2	Sivil Özgürlük	35,2
McDonald's Restoranları	21,9		
IKEA Mağazaları	16,5		
Siyasi Küreselleşme	33,3	Siyasi Küreselleşme	33,3
Elçilikler	37,1	Uluslararası Kuruluşlar	36,5
BM Barışı Koruma Misyonları	24,7	Uluslararası Antlaşmalar	32,6
Uluslararası STK'lar	38,2	Yatırım Antlaşmaları Çeşitliliği	30,9

3.5. Küresel Endeks (Global Index)

Küreselleşme süreçlerini çok boyutlu bir perspektiften kavramaya çalışan Küresel Endeks (Global Index) Marcel Raab, Michael Ruland, Benno Schönberger, ve Hans-Peter Blossfeld tarafından bahsedilmektedir. Bu endeksin amacı küreselleşmenin sosyolojik yönlerini daha fazla hesaba katan göstergeleri dâhil ederek küreselleşmenin temel araçlarını geliştirmektir. Aslında hem genel tasarımı hem de yapısında söz konusu bu endeks, bir yandan sosyo-teknik bağlantı boyutunu diğer yandan kültürel küreselleşmeye ilişkin göstergelerin eklenmesiyle, KOF Küreselleşme Endeksini önemli ölçüde kopyalamaktadır (Caselli, 2012, s.75). Küreselleşmenin dört boyutu (ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasi) ve bunların göstergelerini ele alarak 1970-2002 dönemi için 97 farklı ülkede 31 farklı değişken ile küreselleşmenin gelişimini kapsamayı amaçlayan genel bir küreselleşme endeksi oluşturulmuştur.

Şekil 2: Küresel Endeks (Global Index): Küreselleşmenin Dört Boyutu

Kaynak: Raab ve diğerleri, 2008, s.599

Şekil 2'de genel itibariyle küreselleşmenin dört boyutu (ekonomik, teknolojik, kültürel ve siyasi) ve dört boyutun etkisi ele alınmaktadır. Şekil incelendiğinde, öncelikle küreselleşme, piyasaların uluslararasılaşmasına ve buna bağlı olarak ulusal sınırların azalmasına işaret etmektedir. Ekonomik açıdan, piyasaların uluslararasılaşması, çokuluslu şirketlerin (ÇUŞ'lar) ve doğrudan yabancı yatırımların (DYY) varlığı yoluyla birden fazla ülkede iş yapan firma sayısının artmasıyla ilişkilidir. Örneğin, ÇUŞ'lar dünya ticaretinin yaklaşık üçte ikisini, dünya üretiminin %20'sini oluşturdukları ve teknolojinin yayılmasında birincil rol oynadıkları için üretim ve piyasaların küreselleşmesinin itici gücü olarak görülmektedir (UNCTAD, 1995, s.23; Reich, 1991). Aynı zamanda piyasaların uluslararasılaşması ayrıca daha önce dışa kapalı ülkelerin dünya ekonomisine entegrasyonu anlamına gelmektedir (Mills ve Blossfeld, 2005, s.4).

1990'lı yıllardan itibaren hızla artan bilgisayar teknolojileri ve internet gibi yeni bilgi iletişim teknolojileri (BİT), modern kitle iletişim araçlarıyla birlikte, mesajları ve görüntüleri her kıtadaki en büyük şehirden en küçük köye kadar anında iletmekte ve bilginin uzun mesafelerde daha hızlı yayılmasına olanak tanımaktadır. Aynı zamanda BİT'ler giderek daha fazla insanın bilgi paylaşmasına, bağlantı kurmasına olanak sağlamaktadır. Bu nedenle son yıllarda BİT'lerin devrimi teknolojik küreselleşmenin en önemli unsurlarından biri haline gelmektedir (Raab vd., 2008, s.600).

Piyasaların uluslararasılaşarak ÇUŞ'lerin ortaya çıkması ve 1990'lı yıllardan itibaren BİT'lerin hızlı bir şekilde tüm dünyayı etkisi altına alması kültürlerin de küreselleşmesine neden olmuştur. Özellikle, BİT kanalları ve kitle iletişim araçları aracılığıyla, Batı kültürü, değerleri ve standartları tüm dünyaya yayılmaktadır (Schwinn, 2006, s.217). Aynı zamanda günlük yaşamda, genel bir kültürel homojenleşme açıkça görülmektedir. McDonald's, Coca Cola, blue jeans, Hollywood, Olimpiyat Oyunları veya FIFA Dünya Kupası da kültürel küreselleşmenin en belirgin örneklerinden bazılarıdır (Raab vd., 2008, s.603). Bu örnekler de küresel olarak paylaşılan değerlerin ve standartların yayılmasını sağlamaktadır. Küreselleşmenin farklı boyutlarının neden olduğu ekonomik, siyasi, teknolojik ve kültürel değişim, piyasaların artan dinamikleri ve sonuçlarının oynaklığı, bireylerin, firmaların ve hükümetlerin piyasanın geleceğini tahmin etmesini, farklı alternatifler ve stratejiler arasında seçim yapmasını zorlaştırmaktadır. Bu durum ekonomik, kültürel, teknolojik ve sosyal gelişmelerle ilgili bilirsizliğin artmasına neden olmaktadır (Şekil 2) (Mills ve Blossfeld, 2005, s.6).

Aşağıda yer alan Tablo 5'te ise Küresel Endekse (Global Index) ait boyutlar, ağırlıkları ve değişkenler hakkında detaylı bilgi verilmektedir.

Tablo 5: Küresel Endeks (Global Index): Boyutlar, Alt Boyutlar ve Değişkenler

Boyutlar ve Ağırlıkları	Alt Boyutlar	Değişkenler		
Ekonomik Küreselleşme (%31)	Finansal Akış Verileri	Ticaret (% GSYİH)		
		DYY (% GSYİH)		
		Portföy Yatırımları (% GSYİH)		
		Yabancı Uyruklulara Gelir Ödemesi		
	Kısıtlamalara İlişkin Veriler	Gizli İthalat Engelleri		
		Ortalama Tarife Oranı		
		Uluslararası Ticaret Vergileri (% Cari Gelirin)		
		Sermaye Hesabı Kısıtlamaları		
Sosyo-Teknik Bağlantı (%31)	Kişisel İletişim Verileri	Giden Telefon Trafığı		
		Transferler (% GSYİH)		
		Uluslararası Turizm		
		Yabancı Nüfus (% toplam nüfus)		
	Bilgi Akışlarına İlişkin Veriler	İnternet Ana Bilgisayarları		
		İnternet Kullanıcıları (Kişi Başı)		
		Kablolu TV (1000 kişi başına)		
		Günlük Gazete Sayısı (1000 kişi başına)		
		Radyo Sayısı (1000 kişi başına)		
		Kitap ve broşürlerde uluslararası ticaret (Kişi başı \$)		
		Gazete ve süreli yayımların uluslararası ticareti (Kişi başı \$)		
		Sabit hat ve cep telefonu aboneleri (1000 kişi başına)		
		Kültürel Küreselleşme (%31)	Genişleme Mantığı	Kentsel nüfus (% toplam nüfus)
				Yüksek teknoloji İhracatı (% üretilen ihracat)
Ar-Ge'ye yapılan toplam gayri safi yurt içi harcama (% GSYİH)				
Değerler ve Standartlar	Özgürlük evi endeksi (sivil özgürlükler/siyasi haklar)			
	İlköğretim okul kaydı			
	İlköğretim okul kaydı, kız			
Siyasi Küreselleşme (%7)		Eğitime yapılan toplam kamu harcamaları (% GSYİH)		
		McDonald's restoran sayısı (yüz bin kişi başına)		
		Ülkedeki elçilik sayıları		
		Uluslararası kuruluşlara üyelik		
		BM Güvenlik Konseyi misyonlarına katılım		

3.6. Yeni Küreselleşme Endeksi (NGI)

2010 yılında Vujakovic tarafından ortaya konulan Yeni Küreselleşme Endeksi (NGI) de çok boyutlu bir bakış açısı benimsemektedir. Yeni Küreselleşme Endeksi daha önce ortaya çıkan bütün küreselleşme endekslerinin göstergelerinden ve değişkenlerinden yararlanmakla beraber bunların sahip oldukları sorunları da düzeltici değişkenler ya da göstergeler sunmaktadır (Vujakovic, 2010). NGI, tabloda da görüldüğü gibi ekonomik, politik ve sosyal olmak üzere üç boyutta ele alınmış olup 21 gösterge dikkate alınarak oluşturulmuştur. Bu göstergelerden bazıları örneğin “giden öğrenci hareketliliği” bir küreselleşme endeksi için yenidir. Bununla birlikte küreselleşmenin bölgesel entegrasyondan daha iyi ayırt edilebilmesi için ülkeler arası coğrafi mesafeler ve ülkelerin büyüklükleri göz önünde bulundurulmuş ve ağırlıklandırılmıştır (Bilous, 2011, s. 107). 1995-2005 yılları arasında 70 ülke için NGI hesaplanmıştır. NGI'ye ait göstergeler ve değişkenler Tablo 6'da detaylı olarak gösterilmektedir.

Tablo 6: Yeni Küreselleşme Endeksi (NGI): Teorik Boyutlar, Göstergeler ve Değişkenler

Teorik Boyutlar	Göstergeler	Değişkenler
Ekonomik	Mal Ticareti (Coğrafi mesafelerle ağırlıklandırılmış)	İki taraflı mal ithalatı ve ihracatı (% GSYİH)
	Hizmet Ticareti	Hizmet ihracatı ve ithalatı toplamı (% GSYİH)
	DYY Stoğu	İç ve Dış DYY stoğu toplamı (% GSYİH)
	DYY Akışı	Ödemeler dengesi mali hesabından kaydedilen DYY giriş ve çıkışları toplamı (% GSYİH)
	Portföy Yatırımları Stoğu	Uluslararası yatırım pozisyonu kayıtlarından portföy stoğu varlık ve yükümlüklerinin toplamı (% GSYİH)
	Portföy Yatırımları Akışı	Ödemeler dengesinde kaydedilen portföy yatırımlarının giriş ve çıkış toplamı (% GSYİH)
	Yabancı Uyruklulara Gelir Ödemesi	Yerleşik olmayan işçiler için çalışan tazminatının makbuz ve ödemeleri, yatırım geliri (% GSYİH)
	İkamet Etmeyenlerin Ticari Marka Başvurusu	Ulusal veya bölgesel bir ticari marka ofisine ticari marka tescili için yerleşik olmayanların başvurularının payı
	İkamet Etmeyenlerin Patent Başvurusu	Yerleşik olmayanlar tarafından ulusal bir patent ofisine yapılan patent başvurularının payı

Siyasi	Çevre Antlaşmaları	Onaylanan uluslararası çevre anlaşmalarının mutlak sayısı
	Uluslararası Organizasyon Üyelikleri	Uluslararası kuruluşlardaki mutlak üyelik sayısı
	Ülkedeki Elçilikler	Ülkedeki mutlak elçilik sayısı
	BM Barışı Koruma Misyonlarına Katılım	BM barışı koruma misyonlarına barışı koruma personeli katkıları
Sosyal	Göç Stoğu	Yaşadığı ülke dışında başka bir ülkede doğan insan sayısı. Mültecileri içerir. (% toplam nüfus)
	Uluslararası Turizm	Uluslararası turistlerinin geliş ve gidişlerinin nüfusu içerisindeki oranı
	Giden Öğrenci Hareketliliği	Belirli bir ülkeden yurtdışında eğitim görenlerin sayısı (toplam yükseköğretim kayıtlarının sayısının yüzdesi)
	Uluslararası Telefon Aramaları	Uluslararası gelen ve giden telefon trafiğinin toplamının (dakika cinsinden) toplam nüfusa oranı
	Uluslararası İnternet Bant Genişliği	İnternet trafiğini iletmek için ülkeler arasındaki sözleşmeli uluslararası bağlantı kapasitesi
	Uluslararası Gazete Ticareti	Gazete ve süreli yayınlarda ihracat ve ithalat toplamı (% GSYİH)
	Uluslararası Kitap Ticareti	Kitap ve broşürlerde ihracat ve ithalat toplamı (%GSYİH)
	Transferler	Bir ekonominin herhangi bir karşılık olmaksızın mal, hizmet veya finansal kalemler sağladığında veya aldığıında ödemeler dengesine kaydedilen cari transferlerin toplamı

Kaynak: Caselli, 2012, s.83

3.7. Ernst& Young / EIU Küreselleşme Endeksi (Ernst and Young 2010)

Ekonomist İstihbarat Birimi (EIU) tarafından Ernst ve Young grubu ile iş birliği içinde çok boyutlu bir yaklaşıma dayalı bir küreselleşme endeksi geliştirilmiştir. Bununla birlikte, endekste yer alan yirmi göstergesinin “işletmeyle en alakalı” göstergeler arasından seçildiği göz önüne alındığında, endeksin büyük ölçüde küreselleşmenin ekonomik boyutuna odaklandığı görülmektedir (Scholte, 2005, s. 28). 60 ülkenin küreselleşme endeksinin hesaplanmasında ele alınan yirmi gösterge beş boyuta ayrılmıştır: mal ve hizmet hareketi, sermaye ve finans hareketi, teknoloji ve fikir alışverişi, emek hareketi ve kültürel entegrasyon. Her bir gösterge ve boyutun ağırlığı 520 üst düzey uluslararası şirket yöneticisi tarafından oluşturulması

Ernst & Young/EIU Küreselleşme Endeksinin diğer endekslerden ayrılan bir özelliğidir (Scholte, 2005, s.19). Bu endeksin bir başka farklı tarafı da dikkate alınan göstergelerden 9'unun değerlerinin nesnel bilgilere değil, EIU analistleri tarafından ifade edilen değerlendirmelere dayanmasıdır (Caselli, 2012, s. 86).

Tablo 7'de Ernst & Young / EIU Küreselleşme Endeksine ait boyutlar, ağırlıkları ve değişkenlere yer verilmiştir.

Tablo 7: Ernst & Young / EIU Küreselleşme Endeksi (Ernst and Young 2010): Boyutlar ve Değişkenler

Boyutlar ve Ağırlıkları	Değişkenler
Mal ve Hizmet Hareketi (%22)	Toplam Ticaret (ihracat+ ithalat), (% GSYİH)
	Ticaret Açıklığı (EIU analistlerinin değerlendirmesi)
	Tarife ve Tarife Dışı Engeller (EIU analistlerinin değerlendirmesi)
	Sınır ötesi Ticaret Kolaylığı (EIU analistlerinin değerlendirmesi)
	Cari Hesap Kısıtlamaları (EIU analistlerinin değerlendirmesi)
Sermaye ve Finans Hareketi (%21)	DYY Akışı (girdi ve çıktı) (% GSYİH)
	Portföy Sermaye Akışı (girdi ve çıktı), (% GSYİH)
	Yabancı Yatırıma Yönelik Hükümet Politikası (EIU analistlerinin değerlendirmesi)
	Yatırım Koruma Planları (EIU analistlerinin değerlendirmesi)
Teknoloji ve Fikir Alışverişi (%21)	Ar-Ge Ticareti (girdi ve çıktı), (% GSYİH)
	Geniş Bant Abonelikleri (100 kişi başına)
	İnternet Aboneleri (100 kişi başına)
İş Gücü Hareketi (%19)	Göç (% toplam nüfus)
	Akım transferi (girdi ve çıktı), (% GSYİH)
	Yabancı Urukluların İşe Alınması
Kültürel Entegrasyon (%17)	Turizm (girdi ve çıktı), (1000 nüfus başına)
	Uluslararası İletişim
	Ulusal Kültürün Yabancı Etkilere Açıklığı

Kaynak: Caselli, 2012, s.86

Genel olarak yedi farklı küreselleşme endeksi incelendiğinde; hepsinin de küreselleşmenin ekonomik ve sosyal boyutlarını ele aldığı görülmektedir. Ernst& Young/EIU endeksi hariç diğer endekslerin küreselleşmenin

siyasi boyutunu kapsadığı görülmektedir. CSGR endeksi ve KOF endeksi teknolojik boyutunu sosyal boyuta dâhil etse de NGI endeksi hariç diğer her altı küreselleşme endeksinde yer alan boyutlar bakımından teknoloji boyutunun ortak olduğu görülmektedir. Tek istisna, diğer altı endeksin aksine MGI endeksinin ekolojik boyutu kapsamıdır. Küreselleşmenin kültürel boyutunu ölçmek oldukça zor olduğu için Küresel endeks hariç KFP endeksi, CSGR endeksi, MGI endeksi, KOF endeksi, NGI endeksi ve Ernst&Young/EIU endeksi küreselleşmenin kültürel boyutunu dikkate almamaktadır. Ancak neredeyse bütün göstergeler veya değişkenler tamamen veya kısmen küreselleşmenin kültürel yönleriyle ilgili olabilecek sosyal veya teknolojik boyuta dâhil olan göstergeler ve değişkenler içermektedir. Aşağıdaki tablo 8'de yukarıda açıklamaları yapılan küreselleşme endekslerinin karşılaştırması ele alınmıştır.

Tablo 8: Temel Küreselleşme Endekslerinin Boyutları: Karşılaştırma⁴

	KFP	CSGR	MGI	KOF	Küresel Endeks	NGI	ERNST & YOUNG / EIU
Ekonomik Boyut	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Siyasi Boyut	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
Sosyal Boyut	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Teknolojik Boyut	✓	Sosyal Boyuta Dahil	✓	Sosyal Boyuta Dahil	✓		✓
Ekolojik Boyut			✓				

4. Sonuç

Küreselleşmenin ölçülmesinin karmaşıklığını ve farklarını ortaya çıkarmak, dikkatli bir analiz yapmayı ve konuyu derinlemesine anlamayı gerektirmektedir. A.T. Kearney/Dış Politika Küreselleşme Endeksi (KFP Küreselleşme Endeksi), Küreselleşme ve Bölgeselleşme Araştırmaları Merkezi (CSGR) Küreselleşme Endeksi, Maastricht Küreselleşme Endeksi, KOF Küreselleşme Endeksi, Küresel Endeks (Global Index) gibi birçok endeks, küresel entegrasyonun çeşitli yönlerini sayısal olarak belirlemede önemli ilerlemeler kaydetmiştir. Bu tür çok boyutlu endeksler, küreselleşmenin ekonomik, sosyal, kültürel, siyasal yönlerini değerlendirmek için çeşitli

4 Caselli'nin (2012) çalışması temel alınarak yazarlar tarafından geliştirilmiştir.

ölçümlerden yararlanmaktadır. Ölçümlerden elde edilen veriler ile ulusların ve bölgelerin karşılıklı bağımlılığına ilişkin önemli bilgiler sağlanmaktadır.

Her endeksin kendine özgü avantajları ve dezavantajları bulunmaktadır. Örneğin KOF Küreselleşme Endeksi, küreselleşmenin çeşitli yönlerini kapsayan kapsamlı bir metodoloji kullanmaktadır. 1970 yılından bu yana verilerin kesintisiz bir şekilde hesaplanması KOF endeksinin en önemli ayırt edici özelliği olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle küreselleşme ile ilgili çalışmaların birçoğunda KOF küreselleşme endeksinden faydalanılmaktadır. İçerdiği 209 ülkeye ait endeks ile en güncel endeks olmak özelliğine sahip olan KOF endeksi küreselleşme ile ilgili araştırmalara öncülük etmektedir. CSGR Küreselleşme Endeksi, uluslararası mali krizler, vergi rekabeti, küresel ve bölgesel yönetim kurumlarının gelişimi, küreselleşmenin sosyal boyutu, sosyal hareket direnci gibi sorulara odaklanarak dünya çapındaki bağlantılara benzersiz bir bakış açısı sunmaktadır. Maastricht Küreselleşme Endeksi'nin küreselleşmenin ekolojik boyutunu dikkate alması ve siyasi boyutta silah ticaretine ilişkin bir gösterge eklenmesi kapsamlı bir bakış açısı sağlamaktadır. NGI endeksinde “giden öğrenci hareketliliği” göstergesinin eklenmesi bir küreselleşme endeksi için yeni bir gösterge olarak değerlendirilmektedir. Bununla birlikte NGI endeksinde küreselleşmenin bölgesel entegrasyondan daha iyi ayırt edilebilmesi için ülkeler arası coğrafi mesafeler ve ülkelerin büyüklükleri göz önünde bulundurulmuş ve ağırlıklandırılmıştır. Ernst& Young / EIU Küreselleşme Endeksinde ise her gösterge ve boyutun 520 uluslararası şirket temsilcisi tarafından oluşturulması onun ayrı bir özelliğini ortaya koymaktadır.

Çalışmada ele alınan yedi farklı küreselleşme endeksinin hepsinin de küreselleşmenin ekonomik ve sosyal boyutlarını içerdiği gözlenmiştir. Küreselleşmenin siyasi boyutunu ise sadece Ernst& Young/EIU endeksinin kapsamadığı ancak diğer altı endeksin küreselleşmenin siyasi boyutunu dikkate aldığı ortaya konulmuştur. CSGR endeksi ve KOF endeksinin ise küreselleşmenin teknolojik boyutunu sosyal boyuta dâhil ettiği anlaşılmaktadır. Küreselleşmenin ekolojik boyutuna ise sadece MGI endeksi değinmektedir.

Küreselleşmenin ölçülmesi birçok soruna yol açabilmektedir. Bu tür endekslerin güncel kalabilmesi için küreselleşmenin değişen doğasına sürekli uyum sağlaması gerekmektedir. Bu tür endekslerin teknolojide meydana gelen değişikliklere, jeopolitik koşullara ve çevresel sürdürülebilirliğe ayak uydurmak için sürekli olarak güncellenmesi önem arz etmektedir. Bununla birlikte, verilerin güvenilirliği ve erişilebilirliği, özellikle az gelişmiş ülkelerde veri toplamının düzensiz veya yetersiz olduğu durumlarda hala

büyük endişeler yaratmaktadır. Bu ölçümlerin ortaya koyduğu etik etkiler de göz önünde bulundurulması gereken hususlardan birisidir. Elde edilen sonuçlar, küresel bağlantıların kısa bir analizini sunarken küreselleşmenin temel boyutlarına ilişkin kavramsal düşüncelerin farklı düşünülmesine de neden olabilmektedir. Bunun olası sonuçları, adil veya kalıcı sonuçlara yol açmayacak şekilde kamuoyunu ve politika kararlarını etkileyebilir. Örneğin, küreselleşmenin ekonomik boyutu ile ilgilenen politikacılar ekonomik boyutun daha önemli olduğunu düşünüp küreselleşmenin siyasi, sosyal, ekolojik ve kültürel etkilerini göz ardı edebilir. Bu da diğer etkilerin göz ardı edilmesiyle bir diğer ifadeyle ekonomik boyutuna odaklanılmasıyla sadece ekonomi politikalarının uygulanmasıyla sonuçlanabilir.

Küreselleşmeyi ölçen endeksleri kullanarak küresel entegrasyonun karmaşıklığını anlamak ve yönetmek çok önemlidir. Zorluklara rağmen bu mümkün olabilmektedir. Hükümetlere, şirketlere ve araştırmacılara ortaya çıkan durumu izlemek, sonuçları değerlendirmek ve doğru kararlar verebilmeleri için öneriler sunulmaktadır. Bu endekslerin geliştirilmesi ve iyileştirilmesi, küreselleşmenin devam eden etkisi göz önüne alındığında, bütün küreselleşme boyutlarının (ekonomik, teknolojik, siyasi, kültürel ve ekolojik) birlikte değerlendirilmesi ve kapsamlı bir şekilde ele alınması çok önemli hale gelmektedir.

Gelecekte ortaya konulacak olan araştırmalar, bu tür küreselleşme göstergelerinin kalitesini, kapsamını ve bilimsel kesinliğini artırmaya odaklanmalıdır. Küreselleşme endekslerinin tüm boyutları (ekonomik, sosyal, kültürel, siyasi ve ekolojik) kapsamını sağlamak için disiplinler arası iş birliğini daha fazla teşvik etmek gereklidir. Bunun için de daha gerçekçi ve kapsamlı küreselleşme endeksleri geliştirilmelidir. Çünkü hiçbir küreselleşme göstergesi tek başına küreselleşmenin karmaşık yapısını tam olarak ortaya çıkaramaz.

Sonuç olarak, küresel karşılıklı bağımlılığın her yönünü dikkate alan bütünsel bir bakış açısı ile küreselleşmenin gidişatını doğru bir şekilde ölçmek için, değişen koşullara uyum sağlamak, yeni veri kaynakları ve teknikleri kullanmak ve küreselleşmenin gidişatını doğru bir şekilde ölçmek çok önemlidir. Bu yönüyle yapılan bu çalışma daha sonra yapılacak çalışmalara örnek oluşturması açısından literatüre bir çeşitlilik getirmektedir.

Kaynakça

- Arslan, K. (2016). Global Pazarlama Glokal Pazarlama İkilemi Çerçevesinde Glokal Pazarlama Anlayışının Geleceği. *Akdeniz İ.İ.B.F Dergisi*. (33). ss. 63-78.
- Axford, B. (1995). *The global system. economics, politics and culture*. Cambridge: Polity Press.
- Bayar, F. (2008). Küreselleşme ve küreselleşme sürecinde Türkiye. *Uluslararası Ekonomik Sorunlar Dergisi*, (32), 25-34.
- Bilous, S. (2011). *Indices of Globalization as Instruments for its measurement*.
- Caselli, M. (2008). Measuring... what? notes on some globalization indices. *Globalizations*, 5(3), 383-404.
- Caselli, M. (2012). *Trying to Measure Globalization: Experiences, Critical Issues and Perspectives*. Dordrecht: Springer.
- Caselli, M. (2013). *Nation States, Cities, and People: Alternative Ways to Measure Globalization*. Sage Open 3(4).
- Cebeci, İ. (2011). Küreselleşme Yaklaşımları Kapsamında Küreselleşme Sürecinin Tarihsel Değerlendirmesi. *İstanbul Journal of Sociological Studies*. (43). Ss. 359-386.
- Dickens, P. (1992). *Global shift: the internationalization of economic activity*. New-york: Guilford Press.
- Drehel, A., Gaston, N. ve Martens, P. (2008). *Measuring Globalization Gauging Its Consequences*. Springer.
- Featherstone, M. (1990). *Global culture. Nationalism, globalization and modernity*. London: Sage.
- Giddens, A. (2000). *Elimizden kaçıp giden dünya*. İstanbul: Alfa Basım Yayınları.
- Gygli, S., Haelg, F., Potrafke, N., Strum, J.E. (2019). The KOF globalisation index- revisited. *The Review of International Organizations*, 14(2), 543-574.
- Harris, R. (1993). Globalization, trade, and income. *Canadian Journal of Economics*, XXVI (4),1-22.
- Held, D. (1995). *Democracy and the global order: from the modern state to cosmopolitan governance*. Cambridge: Polity Press.
- Hirst, P. ve Thompson, G. (1998). *Küreselleşme sorgulanıyor*. (Ç. Erdem, E. Yücel, Çev.). İstanbul: Dost Kitabevi.
- Kartal, Z. (2007). Kavramsal ve tarihsel yönleri ile küreselleşme. *Eskişehir Osmaniye Üni-versitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(2), 251-264.
- Kaya, M. ve Aydemir, C. (2011). Küreselleşmenin Tarihsel Gelişimi. *Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. Cilt 1, Sayı 1, ss. 14-36.
- Kepenek, Y. (1990). *Türkiye ekonomisi*. Ankara: Verso Yayınları.

- Kongar, E. (1997). Küreselleşme ve kültürel farklılıklar çerçevesinde ulusal kültür. (www.kongar.org /makaleler/)
- Kutlu, E. (1998). *Dünya ekonomisi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Basımevi.
- Martens, P., Caselli, M., Lombaerde, P.D., Figge, L., ve Scholte, J.A. (2014). New directions in globalization indices. *Globalizations*. 1-12.
- Mills, M. and Blossfeld, H.-P. (2005). *Globalization and the Early Life Course: A Description of Selected Economic and Demographic Trends*, in H.-P. Blossfeld, E. Klijzing, M. Mills and K. Kurz (eds) *Globalization, Uncertainty and Youth in Society*, pp. 1–24. London and New York: Routledge.
- Oluç, İ. (2020). *Küreselleşmenin Türkiye’de hane halkı tüketim harcamalarına etkilerinin analizi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Osterhammel, J. Ve Petersson, N.P. (2019). *Küreselleşmenin kısa tarihi, boyutlar, süreçler, dönemler* (H. Görgün, B.Y. Görgün, Çev.). İstanbul: Küre Yayınları.
- Raab, M., Ruland, M., Schönberger, B., Blossfeld, H.P., Hofacker, D., Buchholz, S. ve Schmelzer, P. (2008). GlobalIndex: a sociological approach to globalization measurement. *International Sociology*, 23.
- Reich, R. (1991). *The Work of Nations: Preparing Ourselves for 21st Century Capitalism*. London: Simon and Schuster
- Robertson, R. (1992). *Globalization: Social Theory and Global Culture*. London: Sage.
- Rosenberg, J. (2005). Globalization theory: a postmortem. *International Politics*, (42),2–74.
- Rossi, I. (2008). *Frontiers of globalization research. theoretical and methodological approaches*. New York: Springer.
- Scholte, J. A. (2005). *Globalization A Critical Introduction*. Second Edition, Palgrave Macmillan.
- Scholte, J.A. (2005). *The sources of neoliberal globalization*. United Nations Research Institute for Social Development.
- Schwinn, T. (2006). *Konvergenz, Divergenz oder Hybridisierung? Voraussetzungen und Erscheinungsformen von Weltkultur*. Kölner Zeitschrift für Soziologie und Sozialpsychologie 58: 201–32.
- Steger, M.B. (2020). *Küreselleşme*. (A. Ersoy, Çev.). Ankara: Kültür Kitaplığı.
- UNCTAD (1995). *World Investment Report 1995: Transnational Corporations and Competitiveness*, New York: United Nations.
- Vujakovic, P. (2010). *How to Measure Globalisation? A New Globalisation Index (NGI)*. FIW Working Paper, No. 46, FIW - Research Centre International Economics, Vienna
- Waters, M. (1995). *Globalization*. London: Routledge.

Winham, R. (1996). International trade policy in a globalizing economy. *International Journal*.